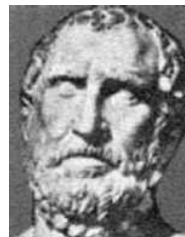

SEDM APORIÍ ZÉNÓNA z ELEJE

Ze Zénónova díla se dochovaly jen zlomky, z nichž nejznámější jsou právě aporie, zmiňované (rekonstruované) jinými antickými filosofovy, zde je přebíráme od Simplika, Diogena Láertia a Aristotela.

Pojem „aporie“ (aporyja = řec. „bezvýchodnost, bezradnost“), vystihuje všeobecnou náladu, danou rezignací na řešení protimluvů, jež uměl Zénón tak obratně sestavovat, že se zdají být již téměř 2500 let neřešitelné. Proto se aporie staly mezi zhrzenými „odborníky“ velmi neoblíbenými. Z téhož důvodu Zénónovy aporie nikdo systematicky neshromažďoval a není proto snadné s jistotou vypátrat, kolik se jich vlastně dochovalo.

Nám se podařilo shromáždit celkem devět aporií, z nichž se však jedna (u Filopóna) ukázala být falešnou, nic neříkající slovní hříčkou nehodnou Zénónova génia:

PSEUDO-APORIE (Filopónovo falzo)

"Zénón... se pokoušel dokázat, že to, co JE, není mnohost"

*„Řekneme-li, že mnohost je,
pak nutně musí být víc jednotek,
neboť mnohost není jedna jednotka.*

*Není-li mnohost jednotek jedna jednotka,
pak jedna jednotka není mnohost jednotek.*

*Není-li jednotka mnohost jednotek,
pak jednotek není víc než jedna,
pak není mnohost jednotek.*

*Je-li nutně buď jedna jednotka nebo mnohost jednotek,
avšak mnohost jednotek není,
pak nezbyvá, než že je jen jedna jednotka.“*

Ze zbývajících osmi pravých aporií se dvě ukázaly být shodné (proti pohybu), jen jinak formulované. To znamená, že pravých Zénónových aporií jsme shromáždili pouze sedm.

Při řešení sedmi pravých aporií se pak ukázalo, že ze čtyř aporií shromážděných Aristotelem jako aporie proti pohybu, jsou proti pohybu jen tři. Jedna aporie (Achilleus a želva) sice o pohybu mluví, je však proti jednotě.

Z uvedeného vyplynulo také naše pojmenování sedmi aporií a pořadí jejich řešení, jež je voleno tak, aby aporie na sebe tematicky navazovaly a pomocí řešení předchozích mohly být řešeny aporie následující.

Takto sestavené pořadí sedmi aporií pak projevilo pozoruhodnou symetrii témat:

Na jedné straně tři aporie proti početnosti (proti jednotce, mnohosti a jednotě).

Na druhé straně tři aporie proti pohybu (proti pohybu, dráze pohybu a času pohybu).

Mezi oběma trojicemi se pak jaksi samostatně vyjímá aporie proti prostoru, která však v sobě obsahuje ještě další čtyři aporie:

3 APORIE proti POČETNOSTI

(proti jednotce, mnohosti a jednotě)

1 APORIE proti PROSTORU

(proti možnosti prostoru, místu, vědomí a temnotě)

3 APORIE proti POHYBU

(proti pohybu, dráze pohybu a času pohybu)

Zénónovy aporie měly původně dialektickou podobu, pro kterou byly nazývány také jako „negativní dialogy“. V této podobě se však nedochovaly. Jen Simplikius uvádí jeden příklad:

„Důkaz, kterým se Zénón dotazoval sofistů Prótogory:

„Pověz mi, Prótogoro“, řekl, „zda způsobí zvuk jedno prosné zrno, když upadne, nebo i jedna desetitisícina zrna?“

Když řekl, že nezpůsobí, zeptal se:

„Upadne-li měřice prosa, způsobí zvuk či ne?“

Když Prótogorás odpověděl, že způsobí, řekl Zénón:

„Jak to? Není nějaký poměr měřice prosa k jednomu zrnu i k jeho desetitisícině?“

Když Prótogorás uznal, že je, řekl Zénón:

„Nebudou také vzájemné poměry zvuku tytéž? V jakém poměru jsou mezi sebou zvukící předměty, v takovém jsou i zvuky. Vydává-li zvuk měřice prosa, vydá jej také jedno prosné zrno i desetitisícina zrna.“

Taková je tedy tázací řeč Zénónova.“

TŘI APORIE proti POČETNOSTI

APORIE proti JEDNOTCE

(resp. proti nereálnému skládání a rozkládání)

*„Pád měřice prosa (10 000 zrněk) způsobí hluk,
pád 1 zrnka způsobí nepatrný hluk,
pád dílu zrnka ($1/10\,000$) nezpůsobí žádný hluk.
Z čeho je složen hluk měřice prosa,
je-li měřice složena z 10 000 zrněk,
která jsou složena z 10 000 dílů zrněk,
jež nepůsobí žádný hluk?“*

(rekonstrukce Simplikiova)

~

APORIE proti MNOHOSTI

(resp. proti nekonečnu)

*"Kdo uznává mnohost, nutně mluví věci sobě odporující.
... je-li toho, co je mnoho, musí toho být velké, či malé množství.
Velké pak může být nekonečně velké a malé nekonečně malé.
Nekonečně velké či malé však nemá žádnou míru,
a co nemá žádnou míru vlastní podstaty,
to v podstatě vůbec neexistuje!"*

(rekonstrukce Simplikiova)

~

APORIE proti JEDNOTĚ

(resp. proti konečné odpovědi)

*„Rychlejší Achilleus musí vždy dospět nejdříve tam,
odkud vyšla pomalejší želva.
Prchající, byť sebe-pomalejší,
je tedy nutně vždy o něco vpředu
před pronásledujícím, byť sebe-rychlejším!“*

(rekonstrukce Aristotelova)

1 APORIE proti PROSTORU

(proti možnosti prostoru, místu, vědomí a temnotě)

*„Je-li prostor, musí být v něčem,
neboť vše je v něčem, tj. v prostoru.*

*Tzn., že prostor je možný jen v prostoru,
který je možný jen v prostoru, atd. donekonečna.
A protože to, co předchází, není tím, co následuje,
prostor není možný!“*

(rekonstrukce Simplikiova)

TŘI APORIE proti POHYBU

APORIE proti POHYBU

(resp. proti času)

„Pohybující se nepohybuje tam, kde je, ani tam, kde není!“

(rekonstrukce Diogena Láertia)

*„Šíp letící v prostoru,
je v každém okamžiku na určitém místě v klidu.
Je-li každý okamžik v klidu, je vše v klidu.
letící šíp se tedy nemůže pohybovat.
Tzn., že není žádného pohybu!“*

(rekonstrukce Aristotelova)

~

APORIE proti DRÁŽE POHYBU

(proti rozkládání a skládání)

*„Pohybující se, musí dospět nejdříve do poloviny cesty.
Aby dospěl do poloviny cesty,
musí nejdříve do poloviny její poloviny, atd. donekonečna.
Tzn., že nelze určit počátek pohybu,
a v konečném čase nelze dospět
k nekonečnému počtu vzdáleností!“*

(rekonstrukce Aristotelova)

~

APORIE proti ČASU POHYBU

(proti hraniční rychlosti)

*„Pohybuje-li se na závodní dráze stejný počet těles
podél stejného počtu,
stejnou rychlostí a z opačných stran (proti sobě),
jedna tělesa z konce závodiště a druhá z jeho středu,
stává se přitom, že se poloviční čas rovná dvojnásobnému.“*

(rekonstrukce Aristotelova)

-zmp-